

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

१

जानेवारी २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
			१	२	३	४
५	६	७	८	९	१०	११
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९	३०	३१	

हवामान बदल म्हणजे नेमकं काय ?

कार्बन डायऑक्साईड, मिथेन व नायट्रस ऑक्साईड हे गॅसेस जास्त करून हवामान बदलास कारणीभूत आहेत. झाडं तोंडणे, कारखान्यातले धूर, जमिनीचा वेगवेगळ्या पद्धतीने होणारा वापर, रासायनिक खतांचा व कीटकनाशकांचा शेतीवर होणारा उपयोग या सगळ्या मानवनिर्मित त्घटनांमुळे हवामान बदल झपाट्याने होतो आहे.

त्याचा शेतकऱ्यांवर काय परिणाम होतो?

तापमानामध्ये वारंवार होणारा बदल, पावसामध्ये त्याच्या तीव्रतेमध्ये अचानक वाढ होते किंवा दोन पावसांमधले अंतर खूप वाढत जाते त्यामुळे वेगवेगळ्या कीडींचा प्रादुर्भाव व होण्यास सुरुवात होते. वातावरणातील कार्बन डायऑक्साईडचे प्रमाण बदलत राहिल्यामुळे थेट शेतीवर त्याचा परिणाम होतो.

यासाठी आपण काय करू शकतो तर, झाड, जमीन आणि पाणी याच्यासोबत एकत्रितपणे काम करायचे असेल तर पाणलोटशिवाय पर्याय नाही. त्यासोबतच शेतीतील उत्पन्न कमी होऊ नये याकरिता वेगवेगळे हवामान बदलास अनुकूल असे उपाय करणे गरजेचे आहे.

नवीन कार्यसंकल्प करावा । मग वर्षभरी तो टिकवावा । ऐसा सोहळा सगळ्यांनी साधावा । एकात्मतेने ।।

सौजन्य - ग्रामगीता

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

२

फेब्रुवारी २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
						१
२	३	४	५	६	७	८
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२
२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९

सिमेंट नाला बांध फायदे

- जमिनीची धूप थांबविणे.
- जमिनीवर पडणारे पाणी जास्तीत जास्त जमिनीत मुरविणे / जिरविणे.
- भुपृष्ठावरून वाहणाऱ्या पाण्याची गती कमी करणे.
- भुगर्भ ताल पाण्याची पातळी वाढविणे.
- सिंचन क्षेत्रात वाढ करणे.
- घळनियंत्रण व पुरनियंत्रण करणे.
- बांधाच्या प्रभावक्षेत्रातील विहिरीची पाणीपातळी वाढविणे.
- पिकांना संरक्षित पाणी देणे.

जागेची निवड

पाणलोट क्षेत्र ४० हे. पासून १००० हे. पर्यंत असावे.
नाल्याच्या तळाचा उतार ३ टक्केपेक्षा जास्त असू नये.
नाला तळाची रुंदी ५ मी पेक्षा कमी व ५० मी पेक्षा जास्त असू नये
नाल्यास स्पष्टपणे खोली व दोन्ही बाजूस स्पष्ट तीर/काठ असले पाहिजेत व काठपासून नाल्याच्या तळापर्यंत तकमीत कमी खोली २ मी. असली पाहिजे.
नाल्याच्या दोन्ही काठंवर वहिती क्षेत्र असेल व ज्या ङ्किाणी मातीचा नालाबांध घालणे तांत्रिकदृष्ट्या शक्य नसेल तर अशा ङ्किाणी सिमेंट नालाबांधाचे काम हाती घेण्यात यावीत.
सिमेंट नालाबांधामुळे शेजारील जमीन चिबड होणार नाही अशा जागेची निवड बांध बांधणीसाठी निवड करावी. सिमेंट नालाबांध बांधल्यामुळे महापूराचे पाणी नाला काठबाहेर येणार नाही, याची दक्षता घेण्यात यावी.

पाणी देते प्रत्येक जिवास जीवनदान, करूया पाणी जतन करण्याचे सर्वश्रेष्ठ काम

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

३

मार्च २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
१	२ जागतिक वन्यजीव दिन	३	४	५	६	७
८	९	१०	११	१२	१३	१४
१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१ आंतरराष्ट्रीय वन दिवस जागतिक जल दिन
२२ जागतिक जल दिवस	२३	२४	२५	२६	२७	२८
२९	३०	३१				

माती नालाबांध

नाला पात्रामध्ये मातीचा बांध घालून पाणीसाठ करणे, पाणी अडविणे, जिरवणे व जादा झालेले पाणी सांडीवाटे सुरक्षितपणे काढून देणे अशा प्रकारच्या बांधास मातीचे नालाबांध असे म्हणतात.

उद्देश :-

माती नाला बांध हा पूर नियंत्रण तसेच घळ नियंत्रण असा दोन्ही प्रकारचा उपचार आहे.

घळ व नाला तयार झाल्यानंतर त्यातून पावसाचे पाणी अतिवेगाने वाहते. त्यामुळे नाल्याच्या काठची धूप होवून नाल्याचे पात्र विस्तारित होते व आजूबाजूची पिकावू जमीन कमी होत जाते. अशा वेळी नाल्यात योग्य त्या ङ्क्राणी बांध घालून पाणी अडविले व अतिरिक्त पाणी नियंत्रित गतीने बाहेर काढून दिले तर नाल्याच्या दिवसेंदिवस होणा-या विस्तारास आळा बसतो.

दुष्काळी भागात अशा त-हेने अडविलेले पाणी जमिनीत मुरते व त्यामुळे भूजल साठ वाढण्यास मदत होते. बांधाच्या प्रभाव क्षेत्रातील विहिरींच्या पाण्याच्या पातळीत वाढ होते. हमखास किंवा जास्त पावसाच्या प्रदेशात नाला बांधाच्या ङ्क्राणी साठलेल्या पाण्याचा उपयोग तात्पुरत्या अवर्ष ण काळात करून पावसाअभावी सुकणा-या पिकांना काही प्रमाणात जीवदान देता येते.

काळी पाटी शिक्ष णदाती, काळी माती जिवनदाती

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

४

एप्रिल २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
			१	२	३	४
५	६	७	८	९	१०	११
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९	३०		

जागतिक पृथ्वी दिवस

राष्ट्रीय पंचायती दिवस

अनघड दगडांचे बांध

एल.बी.एस. म्हणजे लूज बोल्टर स्ट्रक्चर म्हणजेच नाल्यावर किंवा ओघळीवर सुट्या दगडांनी बनवलेली रचना. यालाच 'अनघड दगडी बांध' असंही म्हणतात. पाणलोट क्षेत्रात वरच्या भागात ओघळ / घळीच्या पात्राची धुप थांबविण्यासाठी व घळशीर्ष सुरक्षीत करण्यासाठी अनघड दगडांचे बांध जास्त परिणामकारक आहेत. विशेषतः घळ प्रणालीत अखंड घळीच्या मुख्य प्रवाहात जेथे जलवाहन क्षेत्र १० हे. पर्यंत असते त्या ठिकाणी असे बांध घालतात. या कामाकरीता जवळपास उपलब्ध असलेल्या अनघड दगडांचा उपयोग करून कमीत कमी खर्चाने दगडी बांध घातले जातात.

उद्देश :

- ओघळीवर आडवे असे अनघड दगडांचे बांध घालून ओघळीमधून वेगाने वाहणा-या पावसाच्या पाण्याचा वेग कमी करणे.
- जमिनीच्या होणा-या धुपीस प्रतिबंध करणे
- पाणी थांबवून जमिनीत मुरविणे.
- दोन बांधात गाळ साचल्यामुळे क्षेत्र समपातळीत होऊन अधिक क्षेत्र लागवडीखाली येऊ शकते.
- बांधाच्या खाली झाडे झुडपांची लागवड करून झाडोरा तयार करणे.

काम करा लाख मोलाचे, निसर्ग संवर्धनाचे

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

५

मे २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
					१	२
३	४	५	६	७	८	९
१०	११	१२	१३	१४	१५	१६
१७	१८	१९	२०	२१	२२	२३
२४	२५	२६	२७	२८	२९	३०
३१						

गॅबियन स्ट्रक्चर

गॅबियन म्हणजे भरधाव पाण्याचा वेग मंदावण्यासाठी व पाण्यासोबत वाहून जाणारी माती अडविण्यासाठी दगडांनी बनविलेला आणि तारेच्या जाळीने झाकलेला बांध यालाच जाळीचा बांध म्हणजेच गॅबियन बंधारा असे म्हणतात.

गॅबियन का बांधतात?

पावसाळ्यात भरधाव वेगाने वाहून जाणाऱ्या पाण्याचा वेग मंदावून ते जास्तीत जास्त जमिनीत मुरावं आणि पाण्यासोबत वाहून जाणारी माती आडावी या उद्देशाने गॅबियन बंधारा बांधला जातो.

गॅबियनला तारेची जाळी का वापरली जाते?

नाल्यात ज्या ङ्किणी पाण्याचा प्रवार भरधाव असतो, त्याङ्किणी गॅबियन बांधला जातो. तारेच्या जाळीने बांधल्या गेल्यामुळे ही दगडाची रचना एकसंध जोवून तिला मजबूती मिळते. परिणामी, पाण्याचा भरधाव वेगासमोर न तुटता ही रचना टिकून राहते.

गॅबियन कुठे बांधतात?

१. जिथे नाल्याची खोली कमीतकमी १.५ मी. किंवा त्यापेक्षा जास्त
२. जिथे नाल्याचे काठ उंच आणि मजबूत आहेत
३. जिथे नाल्याच्या काठमधील अंतर ८ ते १५ मी. आहे.
४. जिथे आजुबाजुला सुटे दगड मोठ्या प्रमाणात आहेत.

झाडांना घाला पाणी, ते वाढवतील पाऊस-पाणी

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

६

जून २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
	१ जागतिक दूध दिवस	२	३	४	५ जागतिक पर्यावरण दिन	६
७	८	९	१०	११	१२	१३
१४	१५	१६	१७	१८	१९	२०
२१	२२	२३	२४	२५	२६	२७
२८	२९	३०				

भारतामध्ये प्राचीन काळापासून पाऊस साठविण्याचे प्रयोग सुरूच होते. आता त्याची गरज भासते आहे. कारण लोकसंख्येच्या प्रमाणात आता निसर्ग तःपाणी साठ्यांवर अवलंबून राहणे शक्य नाही. जितके जास्त पाणी पावसाद्वारे साठून ठेवता येईल तेवढे ठेवले तर रोजच्या पाणी पुरवठे योजनांवर येणारा ताण कमी होऊ शकतो व टंचाई चेदवसही कमी होतात.

छतावरील पाऊस साठवण करित असताना मोठ्या फिल्टरची गरज भासत नाही. कारण छतावर फक्त धूळ असते किंवा झाडाचा पाला-पाचोळा असतो. पावसाळ्यापूर्वी छत स्वच्छ केले व पहिले पावसाचे पाणी न साठविता सोडून दिले तर त्यानंतर साठविलेले पाणी शुद्धच असते. छतावरील पावसाचे पाणी टाक्यांमध्ये साठविताना पाई पच्यत्तोडाला स्वच्छ धोतराचा कपडा लावला तर हा उत्तम फिल्टर होऊ शकतो. फिल्टरमध्ये खडी, वाळूचे कण घालावे लागतात व वारंवार हे फिल्टर स्वच्छ केले तरच परिणामकारकरीत्या काम करतात.

छतावरील पाऊस साठवण टाकीचे फायदे

- १) वैयक्तिक पातळीवर पाणीपुरवठ्यात स्वयंपूर्णता
- २) सोप्या तंत्राने पाऊस साठवण करता येते.
- ३) जमिनीची धूप कमी करता येते.
- ४) चांगल्या गुणवत्तेचे पाणी उपलब्ध होते.
- ५) ऊर्जेची बचत होते.
- ६) कमी व जास्त पावसाच्या क्षेत्रासाठीही चांगला उपाय आहे.

शेतकरी स्वयंपूर्ण होईल तेव्हा देशाचा विकास होईल

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

७

जुलै २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
			१ महाराष्ट्र कृषी दिवस	२	३	४
५	६	७	८	९	१०	११ जागतिक लोकसंख्या दिवस
१२	१३	१४	१५	१६	१७	१८
१९	२०	२१	२२	२३	२४	२५
२६	२७	२८	२९	३०	३१	

सीसीटी म्हणजे काय?

सीसीटी म्हणजे कन्टिन्युअस कंटूर ट्रेन्वेस म्हणजेच सलग समतल चर. सोप्या भाषेत सांगायचं झालं तर कंटूर रेषांवर खोदलेले खड्डे.

सलग समतल चर

राज्यातील पडीक अवस्थेतील क्षेत्र उत्पादनक्षम व्हावे यासाठी राज्य शासनाने पडीक/अवनत जमिनीचा विकास करण्यासाठी ठेस कार्यक्रम आखलेला आहे. या कार्यक्रमाचा एक भाग म्हणून सलग समतल चर हा मृद व जलसंधारणाचा एक प्रभावी उपचार राबविला जातो. यामध्ये अतिउताराच्या पडीक क्षेत्रावर समपातळी चर खोदून वृक्ष लागवड केली जाते.

उद्देश -

- डोंगर माथ्यावर वेगाने वाहत येणाऱ्या पावसाच्या पाण्याची गती कमी करणे.
- जमिनीची धूप कमी करणे.
- वाहत येणाऱ्या पाणीचरा मुळे व गवत अगर झाडांमुळे अडून राहून जमिनीमध्ये पाणी मुरण्यास मदत होते.
- पडीक जमिन उत्पादनक्षम बनून काही प्रमाणात हे क्षेत्र लागवडीखाली आणले जाते.
- उपचार योग्य पडीक सिमांतिक जमिनीचा विकास प्रभावीपणे वेगाने केला जातो.

क्षेत्राचीनिवड -

- पाणलोट क्षेत्रामधील शेतीस अयोग्य असलेल्या क्षेत्रावर हा उपचार घेण्यात येतो.
- सदर उपचार घेणेसाठी पडीक क्षेत्रातील खातेदारांची संमती आवश्यक आहे.
- पाणलोट क्षेत्रातील वरच्या व मधल्या भागात ज्या क्षेत्राचा उतार ३३ टक्केपर्यंत आहे अशा क्षेत्रावर सलग समपातळी चर घेतले जातात.

पाणी आहे निसर्गाचे अनमोल रत्न, त्यास वाचवण्याचा करा प्रयत्न

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

८

ऑगस्ट २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
						१
२	३	४	५	६	७	८
९	१०	११	१२	१३	१४	१५
१६	१७	१८	१९	२०	२१	२२
२३	२४	२५	२६	२७	२८	२९
३०	३१					

शेतीशाळा म्हणजे काय?

शेतकऱ्यांची शेतीशाळा ही मुख्यतः सामाजिक भावनेतून एकत्र येवून प्रत्यक्ष प्रात्यक्षिकांवर आधारित क्षेत्रिय अभ्यासक्रम होय.

शेती शाळेचे उद्देश -

- निरोगी व सशक्त पीक जोपासणे.
- पिकांची नियमित निरीक्षणे घेणे.
- शेतकऱ्यांचा निव्वळ नफा वाढविणे.
- शेतकऱ्यांची निर्णयक्षमतावाढवून त्यांना तज्ज्ञ बनविणे.

शेतीशाळेची प्रशिक्षणधर्ती

- गरजेवर आधारित
- प्रत्यक्ष कृतीद्वारे
- निरीक्षणाद्वारे
- संशोधनात्मक
- तुलनात्मक
- चर्चेद्वारे
- अनुभवातून
- गटाच्या माध्यमातून
- शास्त्रीय दृष्टीकोणातून
- अनौपचारिक शिक्षणाद्वारे

शेतीशाळेची फायदे-

- शेतीशाळेचे फायदे
- शेतकऱ्यांचे शेतीविषयी माहिती वृद्धिंगत करणे
- शेतकऱ्यांना प्रात्यक्षिकातून शिकण्यास मिळणे.
- रासायनिक किटकनाशकांचा वापर कमी करणे.
- शेतकरी स्वतःच आपल्या समस्यांचे कारणे शोधतात.
- शेतीचा उत्पादन खर्च कमी होतो.

सफल किसान, उन्नतीशील किसान

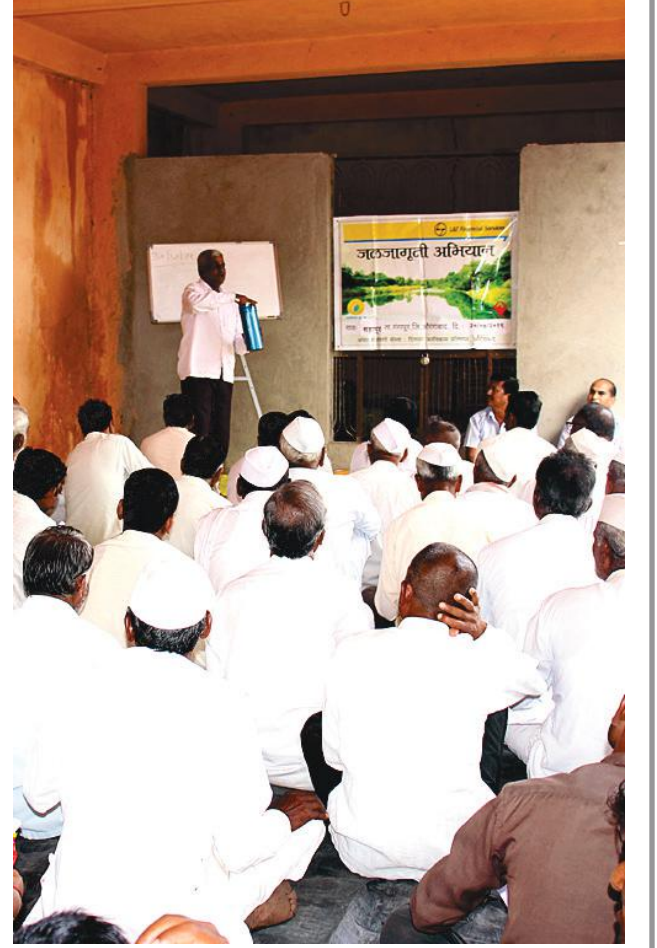

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

९

सप्टेंबर २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
		१	२	३	४	५
			जागतिक नारळ दिवस			
६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९
२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६
२७	२८	२९	३०			

पर्जन्यमापक म्हणजे काय?

पाऊस मोजण्यासाठी वापरले जाणारे यंत्र म्हणजेच पर्जन्यमापकहोय. या यंत्रामध्ये पडलेला पाऊस दररोज मोजावा लागतो. ज्या ठिकाणी हे यंत्र बसविले जाणार आहे त्या ठिकाणी उंच घरे, मोठे झाडे यासारखे अडथळे नसावेत.

पर्जन्यमापकाचे फायदे

- रोजच्या रोज या पावसाच्या नोंदी ठेवायला पाहिजेत.
- एका महिन्याची बेरीज केली तर तुम्हाला महिन्याचा पाऊस कळू शकेल.
- वर्ष भराच्या नोंदी ठेवल्या तर वार्षिक पर्जन्यमापकाद्वारे येईल.
- नोंदीवरून पावसाचे नेमके दिवस किती, ते कळते.
- नेमका पाऊस किती झाला यासाठी तालुक्याची पावसाची आकडेवारी घ्यायची गरज नाही.
- या आकडेवारीवरून आपण आपल्या शेतात कोणते पीक घ्यावे याचे नियोजन करता येते.
- या आकडेवारीवरून पाण्याच्या पाण्याचे नियोजन करता येते.
- गावाच्या पाण्याचा हिशोब मांडायचा तर पाण्याची जमा माहिती पाहिजे तरच हिशोब मांडता येईल आणि त्यासाठी पाऊस मोजणी सर्वात महत्त्वाची आहे.

प्रामाणिकपणा व कठोर परिश्रम ज्याची शान आहे, तो माझ्या देशाचा शेतकरी आहे

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

१०

ऑक्टोबर २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
				१	२	३
४	५	६	७	८	९	१०
११	१२	१३	१४	१५	१६	१७
१८	१९	२०	२१	२२	२३	२४
२५	२६	२७	२८	२९	३०	३१

घन-वन

मियावाकी पद्धतीने जंगल बनवले जावू शकते. त्यातून काही उत्पन्न मिळेल ही आशा सोडून द्यावी. या जंगलातून उत्पन्न आर्थी कनाही पण शाश्वत स्वरूपाच ऑक्सिजन, जीव, जंतू, पक्षी, वाढू शकतात.

घनवनचे फायदे

- त्या भागात प्राणवायूचे प्रमाण तिप्पट होते
- तापमान पाच अंश सेल्सिअसने कमी होते
- पाऊस वाढू शकतो
- जमिनीची धूप शून्यावर येते
- पडलेला पाऊस जास्तीत जास्त जमिनीत मुरतो - कमी पावसाच्या ठिकाणी आपण १०० टक्के मुरतो असेही बघू शकतो
- स्थानिक प्राण्यांना पक्ष्यांना निवारा मिळतो - ते शेतावर कीड पडू देत नाहीत आणि उंदरांसारख्या त्रासदायक प्राण्यांवर नियंत्रण मिळवता येते
- मधमाश्यांसारखे कीटक वाढतात - ते परागीभवनाला मदत करतात व शेतीचे उत्पादन वाढते
- यातील माती ही जैविक विरजण (culture) म्हणून वापरता येते - एक एकरात एखादा पोत माती युरियासारखी फेकली तर उत्पन्न हमखास वाढतं.

अंगणी लावा एकच तुळस, प्राणवायुचा होईल कळस

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

११

नोव्हेंबर २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
१	२	३	४	५	६	७
८	९	१०	११	१२	१३	१४
१५	१६	१७	१८	१९	२०	२१
२२	२३	२४	२५	२६	२७	२८
२९	३०					

गाळ काढणे म्हणजे काय?

गाळ काढणे ही एक उपयुक्त प्रक्रिया आहे जी पाझर तलाव, माती नाला बांध, सिमेंट नाला बांध, छोटे बंधारे यांच्यावर केले जाते.

- यामध्ये कमी वेळात कमी खर्चा त जास्तीचा फायदा मिळत असतो.
- गाळ काढल्यामुळे जमिनीत पाणी साठविण्याची क्षमता जास्तीची वाढते.
- गाळ काढलेल्या मातीमध्ये पोषकतत्वे जास्तीची असतात ज्यामुळे शेतकरी आपल्या शेतात स्वतः टाकून घेतात.
- शेतात गाळाची माती टाकल्यामुळे जमिनी उगवण क्षमता जास्त होते. त्यामुळे शेतातून शेतकऱ्यांचे उत्पादनाबरोबरच उत्पन्नही वाढीस लागते.
- गाळ काढल्यानंतर त्याठिकाणी आजुबाजुला असलेल्या विहिरीतील पाणी साठवण क्षमता वाढते.

गाळ काढण्याच्या दोन प्रक्रिया आहेत.

१. जागेचे रेखांकन करणे.
२. मशीनद्वारे गाळ काढणे.

आपल्या हितासोबत दुसऱ्यांच्या हिताचा विचार करणे म्हणजे देशाला प्रगतीच्या शिखरावर नेणे होय.

एलटीएफएसच्या सामाजिक दायित्व निधी अंतर्गत

जलवैभव प्रकल्प

अंमलबजावणी संस्था: दिलासा जनविकास प्रतिष्ठान, औरंगाबाद

१२

डिसेंबर २०२०

दिनदर्शिका

रवि	सोम	मंगळ	बुध	गुरू	शुक्र	शनि
		१	२	३	४	५ जागतिक माती दिवस
६	७	८	९	१०	११	१२
१३	१४	१५	१६	१७	१८	१९
२०	२१	२२	२३	२४	२५	२६ शेतकरी दिवस
२७	२८	२९	३०	३१		

उपभोक्ता गट:

- पाणलोटाच्या कार्यक्रमानंतर त्यातील प्रत्येक उपचारांचा गावातील लोकांना शेतीच्या दृष्टीने, पिण्याचे पाणी मुबलक मिळण्यासाठी आणि एकंदर आर्थिक कस्तर उंचावण्यासाठी मदत होते.
- पाणलोटातील प्रत्येक उपचाराचे काही विशिष्ट आयुष्यमान असते.
- पाणलोटातील कामांच्या घटकाचे जे आयुष्यमान आपण गृहीत धरतो तेवढ्या कार्यक्षमतेने त्याची कामगिरी व्यवस्थित चालण्यासाठी या उपचारांची दुरुस्ती करावी लागते.
- पाणलोटातील वेगवेगळ्या भौतिक कामांची नैसर्गिक वज्र तसेच गैरवापर होऊ शकतो.
- झिज वा मोडतोडीमुळे एकंदर उपचारांचा फायदा कमी व्हायला लागतो कारण अपेक्षेप्रमाणे ते स्ट्रक्चर कार्य क्षमतेनेकाम करू शकत नाही.
- पाणलोटाचा फायदा शाश्वत स्वरूपाने मिळत राहण्याकरिता या सर्व उपचारांची देखभाल दुरुस्ती आवश्यक असते.
- देखभाल: पाणलोटाचे उपचार पूर्ण झाल्यानंतर, या गोष्टींची पूर्ण झिज होई पर्यंत वाट न पाहता चांगले राखण्यासाठी, सतत करण्याच्या कार्य वाहीलदेखभाल म्हणतात.

जाणावे ग्राम हेची मंदिर । ग्रामातील जन सर्वेश्वर । सेवा हेचि पुजा समग्र । हाचि विचार निवेदावा ।।

सौजन्य - ग्रामगीता